

การเมืองเปรียบเทียบ : ปัญหาและแนวความคิด

ดร. สุจิต บุญบงการ

ดร. ศุภเทพ สุวรรณจินดา

แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐

๑๑๑ หน้า ราคา ๑๐ บาท

หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น ๓ บท บทที่ ๑ การวิเคราะห์ระบบการเมือง เขียนโดย ดร. สุจิต บุญบงการ บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดร. ศุภเทพ สุวรรณจินดา แปลจากบทความเรื่อง *The Change to Change : Modernization, Development, and Politics* ของ Samuel P. Huntington และ บทที่ ๓ การใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองและการปฏิวัติ เขียนโดย ดร. สุจิต บุญบงการ

ในบทที่ ๑ ดร. สุจิต เปิดฉากหนังสือด้วยการเสนอความคิดเกี่ยวกับระบบการเมือง (Political System) เข้ามาอย่างกระตือรือร้นเกินไป หนังสือจะนำอ่านกว่านี้อีกมาก ถ้าเพียงแต่ผู้เขียนหยิบยกเอาหัวข้อเกี่ยวกับ “ความเป็นมาของการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ”

มากล่าวเสียก่อน เพราะการทำเช่นนี้จะทำให้ผู้ผ่านจิตความคึกของทนให้เป็นขั้นเป็นตอนได้ง่ายขึ้น กล่าวคือคนกำลังอ่านหนังสือเรื่องการเมืองเปรียบเทียบจะได้ระลึกถึงไปตามขั้นตอนที่การเมืองเปรียบเทียบนั้นว่ากันด้วยเรื่องอะไร และในที่สุดจะได้เชื่อมโยงความคึกไปได้ว่า ทำไมจึงมีความนิยมใช้การวิเคราะห์ระบบในการเมืองเปรียบเทียบ และหลังจากทำดังนี้แล้วค่อยกล่าวถึงเนื้อหาสาระของการวิเคราะห์ระบบการเมือง

อย่างไรก็ดีเมื่ออ่านเนื้อหาในเรื่อง “ความเป็นมาของการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ” แล้วความรู้สึกที่เกิดแก่ผู้วิจารณ์ก็คือเป็นการกล่าวที่ครอบคลุมเกินไปจนไม่อาจสร้างความคึกคึกขึ้นมาได้ว่าลักษณะเด่นประการใดที่ทำให้ต้องเรียกการค้นคว้าทางคึกนี้ว่าการเมืองเปรียบเทียบ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ดร. สุจิต มิได้กล่าวถึงธรรมชาติของการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ (the nature of comparative method) ออกมาอย่างชัดแจ้ง และแทบจะเรียกได้ว่าไม่ได้กล่าวถึง Paradigm หรือ Paradigms ของการเมืองเปรียบเทียบเช่นกัน (ดู Robert T. Holt and John E. Turner (eds) *The Methodology of Comparative Research* N.Y. : The Free Press, 1970. Chapter 1) ทั้งนี้ทั้งนั้น อาจเป็นเพราะ ดร. สุจิต เห็นว่ารัฐศาสตร์ในความหมายใหม่นั้นมีความหมายเหมือนกันกับการเมืองเปรียบเทียบ (ดู Lawrence C. Mayer, *Comparative Political Inquiry : A Methodological Survey*. Illinois : The Dorsey Press, 1972 p. 96) ก็ได้ จึงพูดถึงความเป็นมาของการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบเสียกว้างราวกับเป็นพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ หรือมิฉะนั้น ดร.

สรุปอาจเห็นว่าความเข้าใจพื้นฐานร่วมกันของผู้ศึกษา การเมืองเปรียบเทียบเป็นสิ่งที่ละไว้ในฐานที่เข้าใจ แล้วก็ได้ จึงมิได้เสียเวลาให้กับการอธิบายความหมาย และขอบเขตของการเมืองเปรียบเทียบอย่างจริงจัง หากมุ่งเสนอวิธีศึกษา (approach) แบบต่าง ๆ ออกมา เลยทีเดียว

แต่ไม่ว่า คร. สจฺจจะคิดอย่างไร สิ่งที่น่าแปลกใจออกมาก็คือเนื้อหาสาระของบทที่ ๑ ยังไม่อาจตอบสนองเป้าหมายตามชื่อของหนังสือได้ เพราะในที่สุดแล้ว ความความเห็นของผู้วิจารณ์ปัญหาของการเมืองเปรียบเทียบก็เหมือนกับการศึกษาเปรียบเทียบในสาขาวิชาอื่น ๆ ทางสังคมศาสตร์นั่นคือ มีปัญหาหลักอยู่ที่ระเบียบวิธี (methodological problem) กล่าวคือจะหา มาตรฐานอะไรมาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบปรากฏการณ์ หรือหน่วย หรือสังคมที่มีความแตกต่างกันได้ มาตรฐานที่ใช้ได้สากลกับทุกกรณีทุกปรากฏการณ์ ทุกสถาบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งรากฐานของการเมืองเปรียบเทียบคือความพยายามที่จะเปรียบเทียบการเมืองของชาติต่าง ๆ อย่างไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขความแตกต่างของชาติ (cross-national comparison) (โปรดพิจารณา David E. Apter "Comparative Studies : A Review with Some Projections" in Ivan Vallier (ed) *Comparative Methods in Sociology* Berkeley : University of California Press, 1973 pp. 4-5..... และ Neil J. Smelser, *Comparative Methods in the Social Sciences* New Jersey : Prentice Hall, Inc., 1976 p. 5) ปัญหาหลักอันเกี่ยวกับระเบียบวิธีนี้เองที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังความคลั่งคลาของวิชานี้ และการวิเคราะห์ระบบการเมืองก็เป็นเพียงความพยายามส่วนหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว

เราอาจเห็นได้ค่อนข้างชัดว่าบทที่ ๑ มีจุดอ่อนทางด้านวิชาการเสนอปัญหาหลัก แต่ในส่วนที่เป็นวิธีศึกษาแบบต่าง ๆ คือการวิเคราะห์แบบ input-output, แบบ structural-functional analysis, แบบ distributive approach และแบบ group analysis นั้น

คร. สจฺจ ฝึกฝนให้อย่างดีทีเดียวเพราะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งเสนอเรื่องก็กระชับ จัดได้ว่ามีประโยชน์มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนิสิตนักศึกษา ในระดับปริญญาตรี

ในบทที่ ๒ คร. ศุภเทพ สุวรรณจินดา แปลบทความของ Huntington ให้อ่านเข้าใจง่ายดีมาก ผู้อ่านที่อ่านแต่เฉพาะภาคภาษาไทยของบทความนี้ก็พอจับใจความสำคัญของบทความได้ไม่ยากนัก แต่กระนั้น ก็ที่ผู้ที่เคยลองอ่านภาคภาษาไทยควบไปกับภาคภาษาอังกฤษด้วย จะเห็นว่า คร. ศุภเทพ คัดข้อความจากต้นฉบับเดิมทิ้งไปไม่ใช่น้อย จนเป็นที่น่าสังเกตได้ประการหนึ่งว่าในตอนต้น ๆ ของบทความไม่ค่อยมีการตัดเท่าใดนัก แต่ตอนปลาย ๆ มีการตัดถี่ขึ้น

ตัวอย่างเช่น ในหน้า ๖๓ เพียงหน้าเดียวนั้น คร. ศุภเทพคัดข้อความในภาคภาษาอังกฤษทิ้งไปครึ่งต่อครึ่งทีเดียว ทั้งผู้วิจารณ์ขอคัดข้อความภาษาอังกฤษมาให้ดูดังนี้

— ต่อจาก (System-function) ในบรรทัดที่ ๙ ข้อความที่ตัดไปคือ...and it typically leads to the accumulation of substantial amounts of data, often quantitative in nature (surveys or aggregate ecological data), about these social processes which it then tries to relate to political changes. While the scholar working with the system function approach typically attempts to impute functions; the scholar employing the social-process approach attempts to correlate processes. He may attempt to move beyond correlation to causation and to shed light on the latter through various techniques of causal or path analysis.

— ต่อจาก Political Development "ในบรรทัด ๔ ข้อความที่ตัดไปคือ The system-function scholar begins with a concept of the political system, then differentiates different types or models of political systems, and finally attempts to spell out the

consequences and implications of these distinctions. this approach typically is concerned with linking a pattern of action to the system as a whole, i.e., identifying its function within the system, while the social-process scholar is concerned with relating one pattern of action to another pattern of action.

— และต่อจากข้อความที่ว่า “ได้มีความพยายามที่เน้นปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงโดยตรง” ในบรรทัดที่ ๘ นั้น มีข้อความในภาคภาษาอังกฤษดังนี้:— Its limitation in dealing with change are threefold. First, more often than not, the variables which have been used concern levels of development rather than rates of development. Since it is empirically oriented, the variables employed are shaped by the availability of data. Data on levels of literacy in different societies at the same time (ie., now) are easier to come by than data on levels of literacy in the same society over time. The latter, however, are necessary for longitudinal analysis and the use of rates of change in literacy. While cross-sectional analyses may be useful and appropriate in studying some types of relationships, they are also frequently inferior to longitudinal analyses in studying other types of relationships. The difficulty of getting data on the changes in variables over time in most modernizing societies in Asia, Africa, and even Latin America has consequently led many social-process analysis back to the study of Western European and North American societies. Here is a clear case where knowledge of political change of political development is advanced by studying developed rather than developing societies. A related difficulty is the extent to which the social-process approach has

been applied primarily to the comparison of national societies, which are often units too large and complex to be useful for comparative generalization for many purposes. ซึ่งข้อความที่เพิ่งกล่าวมาทั้งหมดนี้ ดร. ทศเทพ รวยยอแปลลงเป็นภาษาไทยเพียง ๒ บรรทัดคือ “แต่มีข้อจำกัดอยู่เหมือนกัน ในประการแรก ตัวแปรที่ใช้มักจะเกี่ยวกับระดับของการพัฒนามากกว่าอัตราเร่งของการพัฒนาตัวแปรที่นำมาใช้ก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่สามารถได้” (บรรทัดที่ ๘-๙)

ผู้วิจารณ์ก็เห็นด้วยว่า บางครั้งการตัดข้อความที่ไม่ค่อยมีความสำคัญออกไปนั้น ก็ไม่ทำให้เนื้อหาของบทความเสียไป ยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งยังเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านเสียอีก เพราะจะได้ตามเรื่องได้อย่างกระชับ และเก็บใจความสำคัญได้สะดวก โดยมีต้องมาพะวงกับศัพท์แสงทางวิชาการที่ยุ่งยากเกินเหตุ และทำหน้าที่เพียงบทขยายความ แต่ใครจะมารับประกันว่าการตัดนั้นกระทำด้วยความรอบคอบ พอเหมาะพอดี ถ้าคนแปลมีความสามารถสูงก็ไป ถ้าคนแปลไม่มีความสามารถพอ ผลจะไม่เพียงแต่ทำให้ข้อความในภาคภาษาไทยอ่านไม่รู้เรื่องเท่านั้น แต่ยังจะทำให้ผู้อ่านภาคภาษาไทยเข้าใจเจ้าของบทความไปอย่างผิด ๆ อีกด้วย ผู้วิจารณ์จึงอยากทวง ดร. ทศเทพว่าทำไมข้อความส่วนใหญ่แปลมาได้จนเสร็จจะต้องมาตัดทิ้งส่วนเล็กๆ น้อยๆ ให้เป็นข้อหาหนีขึ้นมาได้ เพราะในการตัดข้อความบางตอนออกไปนั้น ทำให้ความหมายของข้อความที่คาบเกี่ยวกัน ซึ่งไม่น่าจะสับสนก็อาจสับสนขึ้นมาได้ ทั้งนี้ถ้าไม่ถึงกับเสียความไปเลย ดังตัวอย่างเช่น ในหน้า ๖๑ บรรทัดที่ ๑๑ ข้อความในภาคภาษาไทยของ ดร. ทศเทพมีว่า “The Politics of Modernization ของ David Apter จะประสบความสำเร็จมากกว่าในการพูดถึงรูปแบบ, อัตราเร่ง, และที่มาของการเปลี่ยนแปลง แต่ก็เป็นเพราะเขาสนใจปัญหาเรื่องอุดมการณ์และค่านิยม ซึ่งมีที่มาจากแหล่งอื่น นอกเหนือไปจากวิธีการวิเคราะห์แบบโครงสร้าง-หน้าที่ที่เขาใช้ศึกษา ดังนั้นรัฐศาสตร์จึงหยิบยืมแนวความ

คิดที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากสังคมวิทยา ในขณะที่แนวความคิดนั้นได้รับการวิจารณ์อย่างรุนแรงในวงสังคมวิทยา ว่าไม่ค่อยมีประโยชน์ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลง”

จะเห็นได้ว่าเป็นการยากที่ผู้อ่านภาคภาษาไทยจะอนุมานได้อย่างสะดวกกว่า “แนวความคิด” ที่รัฐศาสตร์หิบบิยมมาจากสังคมวิทยานั้นคือ การวิเคราะห์แบบโครงสร้าง—หน้าที่ เพราะผู้แปลใช้สรรพนามคนละตัว ทั้งๆ ที่ในภาษาอังกฤษใช้ตัวเดียวกัน ผู้อ่านจะเข้าใจง่ายขึ้นถ้าผู้แปลใช้ข้อความเหล่านั้นแทน “รัฐศาสตร์จึงหิบบิยมวิธีการ (approach) ที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากสังคมวิทยา ในขณะที่วิธีการนั้นได้รับการวิจารณ์อย่างรุนแรงในวงการสังคมวิทยาว่าไม่ค่อยมีประโยชน์ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลง” แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การที่ ดร. ทูลเทพ ใช้คำว่าแนวความคิดแทนคำว่า “approach” และก่อให้เกิดความยากลำบากในการเข้าใจนั้น มีสาเหตุมาจากการที่ ดร. ทูลเทพ ตัดข้อความภาคภาษาอังกฤษทั้งไป ๒ ประโยคนั้นเอง ข้อความดังกล่าวอยู่หน้าคำว่า “ดังนั้น.... (ในบรรทัดที่ ๑๕) คือ The structural—functional approach as Kalman Silvert has pointed out, was initially employed by social scientists interested in studying either very primitive societies (the anthropologists) or very complex societies (Parsons). It is an approach peculiarly limited in what it can contribute to the understanding of societies undergoing fundamental change.

นอกเหนือจากการตัดข้อความทั้งแล้วยังมีข้อบกพร่องเล็กๆ น้อย อีกในบางแห่งเช่น บรรทัดที่ ๑๕ หน้า ๔๑ ดร. ทูลเทพเขียน “สงครามโลกครั้งที่สอง” (แต่ตามต้นฉบับคือสงครามโลกครั้งที่ ๑)

การแปลหัวเรื่อง Modernization in Intellectual History ในหน้า ๔๐ ว่า “ประวัติทางวิชาการของการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่” ก็ไม่น่าจะตรงความหมายนัก

เพราะข้อความภาษาไทยดังกล่าวเหมาะกับคำทำนองว่า Modernization : Its Intellectual History หรือ Academic Background of Modernization มากกว่า

การแปล the extended family ว่าเป็น “ครอบครัวแบบเก่า” ในหน้า ๔๗ ก็น่าจะให้ความหมายไม่ชัดเท่ากับแปลว่า “ครอบครัวขยาย” ซึ่งเป็นคำที่นักสังคมวิทยาใช้กันบ่อยแล้วในเมืองไทย

ข้อความที่ว่า “หายไปหมดในอนาคตอันใกล้” ในบรรทัดที่ ๑๑—๑๒ หน้า ๔๘ นั้นอาจเป็นเพราะพิมพ์ผิดเพราะในภาษาอังกฤษใช้ว่า “in the distant future” การแปล the answerers ว่า “ผู้ตั้งคำถาม” ในบรรทัดที่ ๕ หน้า ๕๓ นั้นผิดเอาอย่างจังๆ ที่เดียว “สมการ ๒๐ ข้อ” ในหน้า ๗๗ นั้นตามต้นฉบับเป็น ๑๒ ข้อ

และท้ายที่สุดการแปลคำว่า parallelism ว่า “การแยกออกจากกัน” ในบรรทัดที่ ๑๖ หน้า ๗๘ ก็ไม่สู้ให้ความหมายสมบูรณ์เพราะ parallelism นั้นหมายถึงการแยกกันอยู่จริง แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือมันบ่งถึงสภาพที่สิ่งสองสิ่ง (หรือมากกว่านั้น) วางตัวหรือเคลื่อนไหวเหมือนกันไป ซึ่งในบทความนี้หมายถึงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Political change) กำลังพยายามจะตีเสมอ เพื่อจะได้มีฐานะเคียงกันไปกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change)

กล่าวโดยสรุปแล้ว บทที่ ๒ ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก แต่ข้อบกพร่องนั้นเป็นความไม่สมบูรณ์มากกว่าจะเป็นความผิดพลาด ด้วยเหตุนี้ฉันตรายจากการอ่าน น่าจะไม่ค่อยมี แต่แต่ละประโยชน์ที่ได้อ่านไปบ้าง

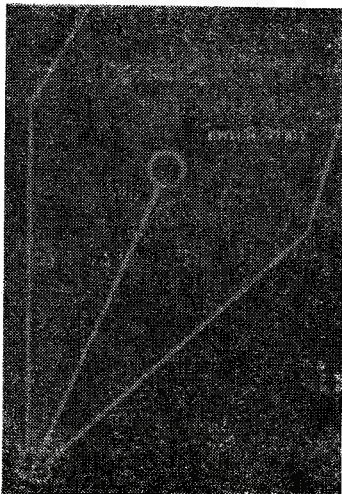
บทที่ ๓ การใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองและการปฏิวัติ ดร. สุจิต เขียน บทนี้เป็นบทที่สมบูรณ์กว่าบทอื่น ๆ ความบกพร่องนิดหน่อยน่าจะอยู่ที่การพิมพ์ เพราะขาดเชิงอรรถที่ ๔ ในหน้า ๘๑ และเชิงอรรถที่ ๔๗ ในหน้า ๑๑๐

อนึ่ง เมื่อกล่าวถึงคำว่า relative deprivation ในหน้า ๘๐ นั้น น่าจะได้มีการอธิบายไว้ด้วยเพราะเป็น key concept ที่สำคัญอันหนึ่ง

ในหน้า ๔๑ ดร. สุจิตใช้คำว่าก่อให้เกิดความสงสัย
ได้คือบรรทัดที่ ๒ “การปฏิบัติจะขยายได้อย่างกว้างขวาง
จนถึงระดับที่จะทำให้ฝ่ายที่สนับสนุนได้ ไม่ใช่เป็นเรื่อง
ของต่างคนต่างทำโดยไม่มีแผนไม่มีองค์การ” ฝ่ายสนับสนุน
คือใคร? นี่คือการสงสัยที่เกิดจากการใช้คำ

จากที่วิจารณ์มายาว ก็เพื่อที่จะบอกว่างานชิ้น
นี้แม้จะไม่ดีแค่ไหน แต่ก็ไม่ได้เลว และการเริ่มต้นเสนอ
เอกสารทางรัฐศาสตร์ด้วยเนื้อหาที่พอใช้ได้ และด้วย
ราคาที่ไม่แพงเลย เช่นนี้ นับว่าเป็นผลสำเร็จได้อีก
ชิ้นหนึ่ง ส่วนเนื้อหารายละเอียดจะเป็นอย่างไรนั้น
ผู้อ่านต้องอ่านเอาเอง เพราะผู้วิจารณ์ไม่จำเป็นต้อง
เป็นผู้ที่จะต้องมาเสนอบทคัดย่อของหนังสือ

สมเกียรติ วันทะนะ

ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย

สุพรรณิ วราทร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์

และมนุษยศาสตร์ ๒๕๐๘

๓๐๐ หน้า ๑๘ บาท

ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย เป็นหนังสือที่
ลำดับความเป็นมาและเปรียบเทียบคุณค่าของนวนิยาย

ไทย เป็นที่ยอมรับกันว่านวนิยายมีส่วนเป็นภาพสะท้อน
หรือภาพฉายของสังคมและบางครั้งอาจมีผลผลักดัน
สังคมให้เปลี่ยนแปลงด้วย

นวนิยายในสังคมไทยนั้น กำเนิดขึ้นด้วยเวลาไม่
นานนัก ต่างจากนิทานที่มีมานานแล้ว แต่จากวันที่
สภาพของนิทานหรือนิยายโบราณได้แปรสภาพมาเป็น
นวนิยายคงปรากฏในปัจจุบัน (ทันไม้นวนิยายได้
ปลูกและอาศัยเวลาเติบโตพุ่มพักพอสมควร)

ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย ได้เจาะช่วง
เวลานับแต่เริ่มแรก (พ.ศ. ๒๔๔๓) จนกระทั่งถึงปี
พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ของสังคมไทย นำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ
ความแตกต่างของการวิวัฒนาการทางค่านวนิยาย
โดยแบ่งศึกษาช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้นออกเป็น ๔ ช่วง
ย่อยคือ

ช่วงแรก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓

ช่วงที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๒

ช่วงที่สาม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๘

และช่วงที่สี่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕

ซึ่งได้ถือลักษณะการประพันธ์และเนื้อเรื่องเป็น
ประการสำคัญ เดิมทีนัยว่าเป็นวิทยานิพนธ์มาก่อนที่
จะจัดพิมพ์โดยโครงการตำราฯ เนื้อหานั้นพอจำแนก
ได้เป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนประกอบ และ ส่วนหลัก ซึ่ง
ใน ส่วนประกอบ มีอยู่ ๓ บทคือ

บทแรก ว่าด้วยความหมาย องค์ประกอบและการ
จำแนกประเภทของนวนิยาย

บทที่สอง เป็นส่วนที่ว่าด้วยวิวัฒนาการของการ
ประพันธ์สื่อนวนิยายไทย ซึ่งกล่าวถึงสภาพของ
วรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๕ วิวัฒนาการเรื่องสั้นใน
ครั้งกระนั้น และอิทธิพลของตะวันตกต่อนวนิยาย
หรือเรื่องสั้นไทย

ในบทที่สามนั้น เป็นเรื่องของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อ
การประพันธ์นวนิยายไทย

ส่วนหลัก หรือความสำคัญนั้นอยู่ที่บทที่สี่อันเป็น
การวิเคราะห์เปรียบเทียบและลำดับความเป็นมาของ

นวนิยายไทย ซึ่งผู้เขียนทำได้เป็นอย่างดี “เพราะได้กล่าวถึงลักษณะของนวนิยายไทยในแต่ละสมัยโดยละเอียดพร้อมกับยกตัวอย่างข้อความที่แสดงสำนวนโวหารหรือลักษณะการประพันธ์ให้เห็นชัดเจนด้วย” (ผู้เขียนอ้างไว้เมื่อบทที่สี่ยาวเกินปกติ)

สิ่งที่น่ากล่าวถึงในส่วนประกอบก็คือการจำแนกประเภทของนวนิยายไทย โดยปรับจากการแบ่งประเภทของผู้นิยามชาวตะวันตกซึ่งแบ่งโดยเอาเนื้อหาหรือโครงเรื่องเป็นสำคัญ ได้แบ่งไว้ ๑๑ ประเภท เช่น นวนิยายรัก นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายแสดงข้อคิดหรือปัญหา นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งก็ช่วยให้มองเห็นภาพได้ง่ายขึ้น แต่ก็นำมาใช้ในการพิจารณาไม่ทุกช่วง เวลาที่วิเคราะห์หนักว่าช่วงเวลาดังกล่าวเรามีนวนิยายทุกประเภทหรือไม่ซึ่งก็ไม่น่าคิดใจนัก เนื่องแต่ได้เรื่องหลักวิเคราะห์โครงเรื่องและอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่อยู่แล้ว

การกำเนิดนวนิยายไทยนั้น นอกจากเป็นผลทางการศึกษาที่ก้าวหน้ามากขึ้น กอปรกับในช่วงต้นยุครัตนโกสินทร์ได้มีการแปลวรรณกรรมหรือนิยายอิงพงศาวดารอยู่หลายเรื่องแล้ว ต้องยอมรับอิทธิพลตะวันตกต่อเรื่องนี้อย่างมาก เพราะถ้าเป็นนิทานหรือนิยาย จักร ๆ วงศ์ ๆ ก็คงพัฒนามาได้ไม่ไกล เริ่มแรกจึงจำต้องแปลมาจากต่างประเทศ เรื่องแรก ก็คือ “ความพยายาบท” จากนวนิยายภาษาอังกฤษชื่อแวน-เกกตาของแมรี กอแรลล์ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ทำให้มีการแปลกันมากขึ้น ภายหลังจึงนำแบบอย่างจากบรรยาการ การสร้างตัวละคร วิธีการต่าง ๆ มาปรับใช้เป็นเรื่องราวของไทย ทำให้เห็นวิธีการของคนรุ่นเก่าที่เลือกสรรในการรับวัฒนธรรมหรือวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างหนึ่ง

และการเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมไทยจึงเริ่มขึ้นถึงความเห็นของหลวงบุนยมานพพานิชย์ นักประพันธ์สมัยนั้นกล่าวว่า

“ข้าพเจ้าเข้าใจว่าภาษาไทยเริ่มปฏิบัติคือ บั้เรื่องความพยายาบทได้ปรากฏ เพราะสำนวนพิมพ์อยู่ใน

หนังสือหลักวิทยาทานเป็นสำนวนใหม่ที่ไม่จีนแก่ภาษาอังกฤษ การได้อ่านเรื่องและรสใหม่ก็สนใจ สนุกนั้นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นที่นิยมของชาวบ้านและเกร็ดพงศาวดารจีน เช่นสามก๊ก ข้องก๊ก ชัยนักษิ ฯลฯ ก็เป็นที่นิยมของชนชั้นกลาง คนชั้นนี้ไม่ค่อยได้ผ่านวิชาวรรณได้มาพบเห็นความบันเทิงจากการผ่านเรื่องต่าง ๆ ดังที่ได้ออกมาเป็นรายเดือนอย่างหนังสือหลักวิทยาทาน การปฏิบัติแห่งภาษาไทยจึงเริ่มขึ้นแต่บัดนั้น”

หลังจากนั้นไม่นาน กรุเหลียมหรือหลวงวิลาส-ปริวัตรจึงสร้าง “ความไม่พยายาบท” ขึ้นเป็นของไทยๆ สิ่งที่เป็นรายละเอียดถึงประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยได้ให้ไว้ก็คือ การลำดับความนิยมของนักเขียนตะวันตกที่นิยมแปลกันในบ้านเราในสมัยนั้น

นอกจากนี้เรายังได้เห็นความจริงในเรื่องของกรอบแห่งการเขียนนั้นมีอยู่ทุกสมัย และกรอบนั้นมีทั้งกรอบจากจิตสำนึกที่อยู่ภายในและแต่ละกรอบจากภายนอกก็ย่อมมีด้วย เช่น

กรณีของหลวงพิชิตปรีชากรที่เขียนนวนิยายโดยใส่ชื่อจากเป็นวัคบรร ในเรื่องสั้นชื่อ “สนุกมนักจอนดองแก้วไข” ความจริงก็คงจะไม่มีอะไรไปกว่าบังเอิญเป็นของใหม่ที่ใครยังถามไม่ทันเท่านั้น เนื้อเรื่องก็เพียงพระสงฆ์หนุ่ม ๆ สนทนถึงการลาสิกขาออกมาบวราชการ มีกรอบครบและมีเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง ความที่ผู้เขียนเขียนได้สมจริง จึงเกิดเรื่องขึ้น คนสมัยนั้นยังทำใจไม่ได้ว่าเป็นนวนิยาย เป็นสมัยนี้คงมีรางวัลบังเอิญผิดเวลา หรือการแสดงความรักชอบหรือความระมัดระวังในการเขียน หลวงสารานุประพันธ์กล่าวไว้ว่า “ในการเขียนเรื่องแพรวดำนี้นักมีความหนักใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ามันนอกจากโครงเรื่อง และคำพูดจะต้องวางมิให้เป็นการจัดตั้งรูปประศาสนศาสตร์หรือกฎหมายแผ่นดินแล้วยังต้องระวังเรื่องชื่อ และนามสกุลที่จะทิ้งให้ตัวละครในเรื่องอีกเล่า”

นิยายสะท้อนสังคมก็มีมาทุกยุคสมัย

กรณีคุยภาพในสมัยรัชกาลที่ ๗ สืบเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำจึงต้องประหยัดและลดข้าราชการลง

นิยายสมัยนั้นก็สะท้อนเอาไว้ เช่นเรื่องกรรมรักคือ กระแสน้ำไหลของ ป. บุรณศิริป็น

“ที่ต้องออกจากงานแล้ว.....

ออกจากงาน ที่หมายความว่าเราต้องจน

เช่นนั้นหรือ..... ไม่นั่นัก

สมัยนั้นเป็นสมัยการตัดทอนรายจ่าย ไม่แต่ทางราชการ เท่านั้น ตามห้างร้านต่าง ๆ ย่อมเป็นเช่นเดียวกันทำใจ ดี ๆ เกิดขอรัก”

หรือการสะท้อนการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ซึ่งอยู่ในบันทึกของนางเอกเรื่อง “บันไดแห่งความรัก” ของ สันต์ เทวรัถย์ว่า “๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ นี้เป็นวันที่ทุกคนจะลืมเสียมิได้เป็นอันขาดว่า สยามได้เปิดวันใหม่ในตอนเช้าด้วยความตื่นเต้นและความโกลาหลอลหม่านไปทั่ว เป็นเวลาเช้าที่เย็นเยียบอะไรเช่นนั้น..... คุณลุงได้รับโทรศัพท์เมื่อตอนสายว่าได้มีการประกาศเปลี่ยนแปลงธรรมนูญการปกครองแผ่นดินขึ้น และขณะนั้นกำลังทหารได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศไว้แล้วโดยพร้อมสมบูรณ์ เป็นข่าวที่ไม่มีใครสามารถเข้าใจได้ในครั้งแรก”

นอกจากนี้การให้รายละเอียดเปรียบเทียบวิเคราะห์ การวางตัวละคร บทสนทนา การบรรยายได้คี่ บางสมัยเขียนเรื่องนักสืบ ยังมีแผนที่ประกอบให้คู่ควย เรียกว่าใช้จิตรกรรมประกอบวรรณกรรมทีเดียว การจบเรื่องด้วยโคลงบ้าง กลอนบ้าง เป็นคติสอนใจ ก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่นิยม แล่นักประพันธ์นั้น ต้องมีความสามารถสูงในการประพันธ์รอบด้าน หรือไม่ก็อาจจะชมโฉมค่ายบพประพันธ์ดังกล่าวก็มี ดังกรณีการจบเรื่องของแมวคราว (ชิต บุรทัต)

เป็นชายอย่าหลอกเลี้ยว	ดวงหญิง เลยพ้อ
เขาเสื่อมบริสุทธิสิ่ง	สืบเศร้า
หากรักจักเลียงจงรัก	จิตรคิตามเทอญ
อย่าคิดเล่ห์โลมเล้า	ล่อให้เขาหลง ฯ

ทัศนคติการนิยมของนอกก็พบได้ การเอาใจกลาอย่างทีกล่าวใน ปัจจุบันก็มี เช่น คำกล่าวของหลวง

สารานุกรม “โดยทั่วไปนักประพันธ์สมัยนั้นก็มักพอใจแปลเรื่องจากต่างประเทศจำหน่ายกันมากกว่าแต่งขึ้นเอง จากความคิดของตนซึ่งเป็นไทย การแก้ความขัดข้องนี้ยาก อยู่สักหน่อยเพราะผู้อ่านมีอุปาทานฝังใจเสียเป็นส่วนมากแล้วว่าเรื่องฝรั่งมักดีกว่าเรื่องไทย.....เนื่องจากข้อความนี้ แปลกทำให้ นักประพันธ์บางคนคิดจะลงโทษผู้อ่านที่ชอบโนเวลฝรั่งมากเกินไป โดยแต่งเรื่องไทยแท้ ๆ ขึ้น แต่ขออิมชื่อฝรั่ง เช่น ดิ๊ค บ๊อบ ฟิลิป ฯลฯ อด ๆ ลงไปเป็นข้อบุคคลในเรื่องให้กลายเป็นเรื่องฝรั่ง ที่สุดเรื่องเขาก็ขายดี”

ช่วงที่ตีของหนังสือและของนวนิยายไทยที่นำมาศึกษานี้ในช่วงสุดท้าย ๕ ปีหลัง นับแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลผลิตของคนหนุ่มสาว (ยุคนั้น) สร้างความตื่นตกตื่นใจในสังคมในการเปลี่ยนแปลงสังคมทุกยุคสมัย คำนวนิยายก็เช่นเดียวกัน ทีมของสุภาพบุรุษมี แม่อนงค์ ยาขอบ ศรีบุรพา ชิต บุรทัต สก คุมโรวิท ก็สร้างควมใหม่ทั้งเนื้อเรื่องและการประพันธ์ นอกจากนั้นยังมีคอกไม้สด และ ม.จ. อากาศคำเริง ก็เป็นผู้นำในช่วงนี้เช่นกัน ม.จ. อากาศสร้างละครแห่งชีวิต นำฉากบรรยายอากาศต่างประเทศเข้ามาใช้และบรรยายอากาศไทยอยู่แท้จริง จนทำให้เกิดการวิจารณ์นวนิยายขึ้น โดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

คอกไม้สด นำสภาพของชีวิตในครอบครัวมาเขียน เน้นอารมณ์ของตัวละคร ชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย

สำหรับศรีบุรพา เขียนสงครามชีวิตในลักษณะบันทึกจดหมาย การพรรณนา การบรรยายฉากที่ต่างจากของเก่า เขียนเรื่องธรรมคาสามัญของชีวิตคนในสังคมไทย

ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย เป็นหนังสือที่ให้รายละเอียดของนวนิยายไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้คี่ เห็นการเติบโตของนวนิยายไทยเมื่อแรกแตกหน่อเป็นอย่างดี เห็นถึงวิวัฒนาการจากอิทธิพลตะวันตกมาเป็นของไทย และการเขียนนิยายด้วย แบบสัญลักษณ์สมัยก่อนของไทยก็มีใช้ ถ้าหากได้เพิ่มเติมถึงการหาวัตถุดิบในการเขียนของยุคนั้น ที่มาของนาม

แฝง การตั้งชื่อเรื่องสมัยนั้น คงทำให้เรื่องกระจ่าง
ขึ้นมากและคงสนุกเพิ่มขึ้น เพราะชื่อเรื่องสมัยนั้นเห็น
ก็สนุกเสียแล้ว เช่น ผิดถนน, ความลึกลับไคกิน,
นักยิงกัน, เข้าห้องผิด, ทึกคอก, เกระหัดไคไ้, ช้อจ่าย
เป็นต้น

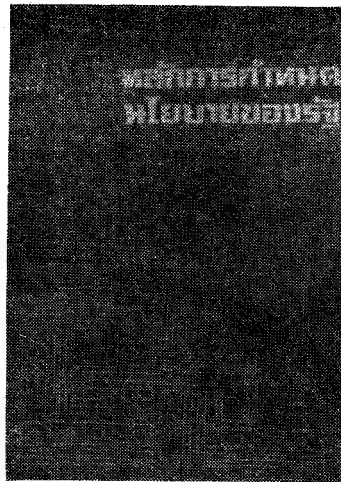
ข้อผิดพลาดก็มีบ้างเป็นธรรมดา เช่นเรื่อง เมือง
นิมิตร ของ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ ก็เป็นเมือง
เนรมิตร (น ๑๘) และช่วงเวลาที่ใช้ศึกษานับแต่ปี
พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๗๕ อย่างไรเสียก็ ๓๒ ปี แต่ก็เป็น
๒๒ ปี อยู่หลายครั้ง (น. ๒๘๒, ๒๘๓)

โดยส่วนรวมแล้วประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย
ได้ให้ข้อมูลรายละเอียดเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการจับ
ช่วงแรกก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาศึกษา
เป็นช่วงที่เริ่มต้นอันงามก การเมืองยังไม่มีอิทธิพล
ส่งผลกระทบโดยทั่วไป จึงดูไม่โลกโศกเท่าใดนัก
บรรยากาศของการเติบโตเป็นไปด้วยดี แม้จะด้วย
อิทธิพลตะวันตกที่ศิวิไลซ์มาก่อน แต่นักเขียนไทย
คนไทยยุคนั้นก็ปรับใช้ได้ดี ไม่ใช่ฟอนิโกร แม่โคราช
จนมาเป็นเจ้านอกนา หากแต่เป็นคนไทยที่หยิบนำ
ความเจริญเข้ามาปรับตัวเอง ผสมผสานเข้าด้วยกัน สร้าง
ให้เป็นตัวของตัวเองเป็นนวนิยายไทยแท้

ถ้านวนิยายเป็นเครื่องสะท้อนสังคมอย่างแท้จริง
และการเมืองเป็นเครื่องกำหนดด้วยเสมอมา การเติบโต
ของนวนิยายไทยที่มีรสกเมื่อหลังปี พ.ศ. ๒๔๗๕
อันเป็นยุคเริ่มปลูกฝังประชาธิปไตยเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามก็ต้องชมความอุตสาหะในการเขียน
หาข้อมูล ของผู้เขียนที่ทำให้หนังสือสมบูรณ์ ซึ่งคงใช้
เวลาและความพยายามสูง ประวัติการประพันธ์
นวนิยายไทย จึงเป็นที่ประจักษ์ดังกล่าวพร้อมทั้งนำ
ศึกษาหาข้อมูลโดยทั่วกัน

สมปอง ดวงไสว

หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ

กุลธร ธนาพงศธร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๐

๔๐๘ หน้า ๕๒.๐๐ บาท

ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา มีหนังสือตำราทางวิชา
การที่เป็นภาษาไทย พิมพ์ออกเผยแพร่เป็นจำนวนไม่
น้อย ซึ่งอาจแบ่งประเภทได้คร่าว ๆ ดังนี้

๑. หนังสือที่เป็นการรวบรวมบทความทั้งของผู้
เขียนและผู้อื่น

๒. หนังสือแปล

๓. หนังสือที่รวบรวมสาระสำคัญจากตำราต่าง
ประเทศหลายเล่ม โดยผู้เขียนวางเค้าโครงการเขียนเอง

๔. หนังสือที่เกิดจากผลงานวิจัย หรือการเสนอ
แนะความคิดใหม่ๆ ทางวิชาการโดยผู้เขียน

ในบทวิจารณ์นี้ ผู้วิจารณ์ขอแนะนำหนังสือที่เล่ม
หนึ่ง ซึ่งผู้เขียนได้ใช้ความพยายามรวบรวมความรู้
จากตำราวิชาการต่างประเทศมาประมวลไว้แทบจะ
ครบทุกแง่มุมในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย
ของรัฐ อาจารย์ กุลธร ธนาพงศธร จากคณะรัฐ-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขียน หลักการ
กำหนดนโยบายของรัฐ โดยอาศัยการอ่านและค้นคว้า
อย่างกว้างขวาง ทำให้หนังสือบรรจุนวัตกรรมมาก
มาย และราคาที่ไม่สูงนัก ผู้ที่สนใจในวิชาการทางด้าน

การเมือง การปกครอง และการบริหารงานของรัฐ
น่าจะมีไว้ในครอบครอง

หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ แบ่งออกเป็น ๘
บท สามบทแรกกล่าวถึงขอบข่าย และวิธีการศึกษา
นโยบายของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมือง
การบริหารและนโยบายของรัฐ ตลอดจนวิวัฒนาการ
ของการศึกษานโยบายของรัฐ บทที่ ๔ ถึงบทที่ ๖
เป็นการชี้ถึงลักษณะประเภทนโยบายของรัฐ และองค์
ประกอบของนโยบาย บทที่ ๗ กล่าวถึงกระบวนการ
ในการกำหนดนโยบายตลอดจนตัวแบบ (Models)
ต่าง ๆ ที่นักวิชาการสร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษา หรืออธิบาย
กระบวนการดังกล่าว สำหรับบทสุดท้าย เป็นเรื่อง
ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของรัฐกับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังมีภาคผนวกซึ่งเป็นคำแถลงนโยบาย
ของรัฐบาลยุคเสนีย์ ปราโมช, กิติฤทธิ์ ปราโมช,
และ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร

จุดเด่นที่เห็นได้ชัดของหนังสือเล่มนี้ คือ ผู้เขียน
ได้รวบรวมแนวความคิดทางวิชาการที่เกี่ยวกับนโยบาย
ของรัฐมาประมวลไว้ค่อนข้างครบถ้วน ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อ่านที่มีได้เคยศึกษาวิชาการกำหนด
นโยบายของรัฐ เพราะเอกสารตำราที่ผู้เขียนยกขึ้นมา
อ้างนั้น จำนวนไม่น้อยไม่มีในเมืองไทย นอกจากนี้
ผู้เขียนยังแจกแจงแ่งคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำหนด
นโยบายซึ่งจะให้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์นโยบาย
ได้อย่างดี

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือเล่มนี้มี
จุดอ่อนอยู่สามประการ คือ อ่านเข้าใจยาก การเรียบ
เรียงเนื้อหาไม่ค่อยจะลักษณะปะติดปะต่อ และมีได้
โยงหลักวิชาเข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริงอย่างเพียงพอ

ปัญหาที่ทำให้หนังสือเล่มนี้อ่านเข้าใจยากนั้น อัน
ที่จริงแล้วเป็นเรื่องที่ผู้เขียนตำราทุกคน ซึ่งอาศัยแนว
ความคิดจากข้อเขียนภาษาต่างประเทศมักประสบ
ปัญหาแรกคือ ความต้องการที่จะรักษาความหมายเดิม
และรูปประโยคเอาไว้ให้มากที่สุดและรัดกุมที่สุด ซึ่ง

ทำให้เกิดภาษาไทยสำนวนฝรั่งขึ้น เช่น ในหน้า ๖๒
เซเกล เสนอวิธีการป้องกันฝ่ายบริหาร หรือระบบ
ราชการ “จากการค้นหาตำแหน่งที่ปลัก้อยู่ต่างหาก
จากระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) และจาก
การใช้การศึกษาและทักษะของข้าราชการเป็นหนทาง
ที่จะเป็นทรรราช” หรือในหน้า ๗๓ ที่กล่าวถึงปัญหา
ความพยายามแบ่งแยกการเมืองกับการบริหารว่า “ใน
ทางปฏิบัติแล้ว ไม่มีผู้ใดสามารถที่จะลากเส้นแบ่งแยก
ทั้งสองฝ่ายออกจากกันได้อย่างชัดเจนเหมือนกับการ
มองคู่ควัยสายตา”

ปัญหาที่สองคือ ผู้เขียนแปลบางส่วนของคำราชา
ประเทศ แต่มีได้อธิบายประเด็นความคิด (Concepts)
บางอย่างที่ติดมาด้วย อาจเป็นด้วยผู้เขียนลืมไปว่า
ผู้อ่านมิได้มีพื้นฐานทางวิชาการด้านนโยบายของรัฐ
เหมือนกับผู้เขียนก็ได้ เช่น ในหน้า ๕๔ ได้ยกเอา
นิยามของอิสตันเกี่ยวกับการเมืองว่าเป็น “การแจก
แจงคุณค่าต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามกฎหมายสำหรับ
สังคมเป็นส่วนรวม” ในกรณีนี้ ความยุ่งยากอยู่ที่คำว่า
“คุณค่า” ซึ่งผู้อ่านจะมองในแง่ของหลักศีลธรรม ซึ่ง
ยังไม่ตรงกับคำว่า Scarce Values ที่อิสตันใช้ เพราะ
คำๆ นี้หมายรวมถึง สิ่งต่างๆ ที่เป็นที่ต้องการของ
บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น อาหาร
หรือจับต้องไม่ได้ เช่น เกียรติยศศักดิ์

ข้อที่น่าวิจารณ์อีกประการหนึ่งคือ การเรียบเรียง
เนื้อหา เป็นการนำเอาแนวความคิดจากหนังสือหลาย
เล่มมาปะติดปะต่อกัน แต่มิได้มีการเชื่อมโยงแนวคิด
ดังกล่าวดีพอ จึงทำให้ผู้อ่านติดตามเนื้อหาได้ยาก ซึ่ง
วิธีแก้ อาจจะกระทำได้ โดยสรุปไว้ในตอนขึ้นต้นบท
หรือท้ายบท

ข้อวิจารณ์สุดท้ายคือ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่
เสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้ อิงมาจากตำราตะวันตก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกาเกือบทั้งสิ้น แนว
คิดบางประการเป็นแนวคิดใหม่ที่ผู้อ่านอาจยังไม่คุ้น
เคย และผู้เขียนเองได้เสนอแนวคิดต่างๆ ในลักษณะ
วิชาการ มิได้ยกตัวอย่างเสริมหรืออธิบายอีกเพื่อประ

กอบความเข้าใจ ซึ่งถ้าจะให้ดีกว่านี้ ผู้เขียนอาจนำแนวคิดตะวันตกมาอธิบายปัญหาและกระบวนการกำหนดนโยบายของไทย ก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านด้วย

นอกจากประเด็นใหญ่ ๆ ที่ไต่ถล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจารณ์มีข้อคิดบางประการเกี่ยวกับรายละเอียดที่ว้าวยเนื้อหา ในหน้า ๑๒๐ ผู้เขียนกล่าวว่า “วิชาการศาสตร์ แท้ก็เก๋มันมุ่งที่จะค้นหาเพื่ออธิบายว่าอะไรคืออะไร มากกว่าที่จะเสนอแนะว่า ควรจะเป็นอย่างไร ทำไมจึงต้องเป็นเช่นนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่า ข้อความน่าจะสับสน เพราะวิชาการศาสตร์เก๋มันเช่นในยุค ปรชญาการเมืองสนใจว่า อะไรควรจะเป็น (Normative Study) มากกว่าศึกษาข้อเท็จจริงที่สังเกตได้ (Empirical Study)

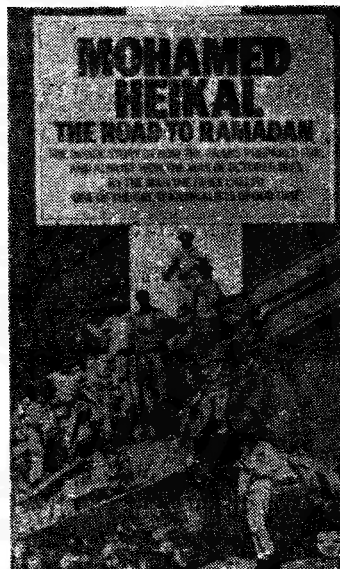
หนึ่งในหน้า ๑๖๔-๑๗๐ ผู้เขียนนิยามการตัดสินใจ วิจัยไว้ว่าหมายถึง “การตัดสินใจ หรือตกลงใจเลือกหนทางหนึ่งที่เห็นว่าดีที่สุด หรือได้รับประโยชน์มากที่สุดจากบรรดาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายหนทาง” ซึ่งการนิยามทำนองนี้ เป็นการนิยามแง่เดียว คือถือว่าการตัดสินใจวิจัยกระทำลงไปโดยสมเหตุสมผลที่สุด ซึ่งผู้เขียนเองก็แย้งเอาไว้ (หน้า ๑๘๓-๑๘๔) ว่า การตัดสินใจแนวนั้นมีข้อบกพร่องและจำกัดอยู่มากมาย และผู้เขียนก็ได้แสดงแบบต่าง ๆ ของการตัดสินใจวิจัยไว้อีกด้วย ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการเลือกหนทางที่ดีที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีหลายตอนที่ผู้เขียนละเอาไว้ในฐานที่เข้าใจ เช่น (หน้า ๑๘๔) กล่าวว่า การตัดสินใจโดยหลักสมเหตุสมผล จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมากมาย ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่า ผู้เขียนหมายถึงอะไร และต้องการอธิบายเพิ่มเติม

ถึงแม้จะมีข้อบกพร่องอยู่ไม่น้อยก็ตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์อยู่มาก เพราะนอกจากจะบรรจุสาระต่าง ๆ มากมายแล้ว ยังเป็นหนังสือภาษาไทยเล่มเดียวที่เกี่ยวกับวิชาการด้านการกำหนดนโยบายของรัฐโดยตรง แม้ว่าอาจจะทำให้ผู้อ่านหนัก

สมอง เพราะเนื้อหาและสำนวนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเสนอแนะข้อคิดและวิธีการที่จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์กระบวนการกำหนดนโยบายรัฐได้อย่างมีหลักมีเกณฑ์ยิ่งขึ้น.

ปรัชญา เวสารัชช์

The Road to Ramadan,
Mohamed Heikal

William Collins Sons, & Co. Ltd. Glosgow, 1975.

๒๘๓ หน้า ราคา \$๒.๕๕

“นอกเหนือไปจากการได้เปรียบและเสียเปรียบระยะสั้น ในการสงครามเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๑๓ หรือ “สงครามรอมาดอน” แล้ว ผลที่สำคัญที่สุดคือ การกำหนดทิศทางและเงื่อนไขใหม่ ๆ สำหรับการเผชิญหน้ากันระหว่างประชาชาติอาหรับ และอิสราเอลในอนาคต พวกอาหรับได้แสดงออกซึ่งความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ท้อถอยโอกาสที่จะกระทำได้อย่างเต็มที่เสีย ทางฝ่ายอิสราเอลนั้น ต้องประสบกับความจริงที่เพิ่มขึ้น คือความอ่อนแอ

ในแง่ต่าง ๆ ของแสนยานุภาพที่เคยเชื่อว่าจะประกันความมั่นคงของรัฐได้ ไม่ว่าจะเผชิญกับสงครามแบบไหนกับพวกอาหรับ แต่อิสราเอลก็เมินหน้าหนีความจริงนั้นด้วยความประหลาดขวัญและพยายามที่จะหลอกตนเองว่า ความอ่อนแออันไม่เคยเกิดขึ้น ชาวโลกอื่น ๆ ได้แต่เพียงพยายามอย่างผิวเผิน ที่จะประสานรอยร้าว แต่ไม่เคยพยายามที่จะเข้าถึงสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งนี้ สถาปนิกที่สำคัญของการอย่าศึกชั่วคราว คือนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ นั้นเชื่อว่าวิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นแค่เพียง “การปรับตัวในเชิงความสัมพันธ์ทางอำนาจ” ของอภิมหาอำนาจอเมริกาและรัสเซียเท่านั้น ข้อสรุปที่น่ากลัวของการพลาดโอกาสและการเข้าใจอะไรผิด ๆ ในวิกฤตการณ์ครั้งนี้ก็คือสงครามที่โหดร้ายอีกครั้งหนึ่งจะต้องเกิดขึ้น”

มุซาเหม็ก โฮกาต (Mohamed Heikal) สรุปหนังสือของเขาลงเช่นนั้น โฮกาตอยู่ในฐานะที่จะทราบรายละเอียดอะไรต่าง ๆ ดีที่สุดคนหนึ่ง ในฐานะที่เป็นคนสนิทที่สุดคนหนึ่งของอดีตประธานาธิบดีบิชเชอร์ และที่ปรึกษาคนสำคัญของประธานาธิบดีซาดัต เมื่อเข้ารับตำแหน่งต่อจากบิชเชอร์และที่สำคัญพอ ๆ กัน คือโฮกาตเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันที่มีอิทธิพลที่สุดในตะวันออกกลางตลอดสมัยของบิชเชอร์ จนกระทั่งถึงหลังสงครามตุลาคม ๑๙๗๓ ในช่วงระยะนี้ บางครั้งบางครั้งโฮกาตยังทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแถลงข่าวด้วย จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่โฮกาตบันทึกไว้ใน “หนทางสู่สงครามรอมากอน” (The Road to Ramadan) นั้นจะน่าสนใจ มีค่าและจำเป็นสำหรับผู้สนใจวิกฤตการณ์ในตะวันออกกลางและแนวโน้มแห่งความคลี่คลายทางอำนาจความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ในสังคมการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน

โฮกาต แบ่งหนังสือของเขาออกเป็น ๗ บท เริ่มด้วยการบรรยายถึงความพยายามอย่างยิ่งยวดของฝ่ายอียิปต์ที่จะเตรียมการ สงครามกับแผ่นดินครั้งนั้นอย่างเงียบเชียบและลับที่สุด ทั้งนี้เพื่อที่จะใช้ความลับศุภยอกนี้เป็นอาวุธที่สำคัญที่สุดสำหรับการ “ทำลายขวัญ” กองทัพอิสราเอล บนฝั่งตะวันออก ของคลองสุเอซ “พวกอียิปต์ไม่เคยเข้าใจเลยว่า ภัยที่สำคัญของอียิปต์ในการเตรียมการสงครามตุลาคม ๑๙๗๓ ก็คือ ความพยายามที่จะใช้ “อาวุธแห่งความลับและความประหลาดใจ” หักล้างกำลังขวัญของซาดัต เจกเช่นอิสราเอลใช้กับชาวอาหรับเมื่อสงครามมิถุนายน ๑๙๖๗..... นำประหลาดใจ” ที่จริงแล้ว “อาวุธแห่งความลับและความประหลาดใจ” นี้ได้รับการพิจารณาและรับไว้เป็นนโยบายสงครามโดยประธานาธิบดีบิชเชอร์เองนานแล้ว หลังสงครามมิถุนายน ๑๙๖๗ ใหม่ ๆ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของอียิปต์คือ นายพลเอกอับดุลมุนิม ริอัด (Abdul Munim Riad) ได้กล่าวกับประธานาธิบดีบิชเชอร์ว่า “เพียงแต่ว่าฝ่ายเราเป็นฝ่ายเริ่มสงครามก่อนเท่านั้นก็จะเป็นเรื่องที่ฝ่ายซาดัตจะประหลาดใจเป็นที่สุดและอาจเสียขวัญได้” ๖ ปีต่อมาคำทำนายของ ผบ. สูงสุดคนนั้นได้ถูกพิสูจน์ว่าเป็นความจริง

บทที่สองกล่าวถึงความพยายามของบิชเชอร์ที่จะสร้างสมกำลังอาวุธใหม่หลังความพ่ายแพ้อย่างยับเยินในสงคราม ๖ วัน เมื่อ ๑๙๖๗ ประธานาธิบดีบิชเชอร์ยังพยายามประสานรอยร้าวในกลุ่มประเทศอาหรับคิกต่อขอความช่วยเหลือทางการเงินและเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้นำชาวอาหรับ เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการเผชิญหน้าครั้งต่อไปกับอิสราเอล อีกอย่างหนึ่งที่นโยบายในปัจจุบันของประธานาธิบดีซาดัต ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดความรู้สึกของประธานาธิบดีบิชเชอร์ก็คือ “ข้าพเจ้าจำเป็นต้องยอมรับข้อเสนอของฝ่ายอเมริกัน เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าอเมริกันเท่านั้นที่จะทำให้อิสราเอลยุติความบ้าระห่ำทำลายชีวิตและทรัพย์สินของเรา” บิชเชอร์กล่าวเช่นนั้นต่อหน้า เบรชเนฟ

(Brezhnev) ในการประชุมที่ Moscow เพียงสองเดือนก่อนเสียชีวิต เมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๐ ปัจจุบันนั้นนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของอียิปต์ตามหลังแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ แต่แน่นอนทีเดียว ถ้าประธานาธิบดีบิชเชอร์ยังมีชีวิตอยู่ ความระหว่างสหรัฐอเมริกากับอียิปต์จะไม่ใกล้ชิดถึงขนาดนี้ และระหว่างโซเวียตกับอียิปต์ ก็จะไม่เย็นชาถึงขนาดนี้เป็นแน่

บทที่สามว่าด้วยเรื่องความพยายามของประธานาธิบดีชาติใด ที่จะรวบรวมเสริมสร้างหลักฐานแห่งอำนาจให้แก่ตนเอง ในประเทศที่แพ้สงครามอย่างย่อยยับ เสียขวัญและประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรงต้องเผชิญกับการปฏิวัติรัฐประหารภายใน และที่สำคัญที่สุดคือความพยายามที่จะขอความช่วยเหลือทางอาวุธยุทโธปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญจากโซเวียตให้มากที่สุดโดยไม่ต้องตกเป็น “ลูกไล่” ของเบรชเนฟ ในการตัดสินใจกำหนดชะตาของอียิปต์ไม่ว่าเรื่องสงครามหรือสันติภาพ ชาติก็มีเวลาจำกัดที่จะพิสูจน์ตนเองให้ชาวอาหรับยอมรับว่าเป็นผู้สืบทอดอำนาจของบิชเชอร์ได้อย่างเต็มภาคภูมิ และต้องปฏิบัติการโดยเร็วเพื่อยกสถานะภาพของชาวอาหรับในสายตาของชาวโลก สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาวอียิปต์และกองทัพของอียิปต์ และที่สำคัญที่สุดคือต้องไม่ปล่อยให้นโยบายอ้อมซอม หรือ “Detente” ระหว่างสหรัฐและโซเวียตซึ่งกำลังดำเนินอยู่อย่างเห็นได้ชัด ลุลลามาเข้าสู่ตะวันออกกลาง บังคับให้สถานการณ์หยุดนิ่งอยู่กับที่โดยฝ่ายอิสราเอลเป็นฝ่ายได้เปรียบที่สุด

บทที่ ๔ อธิบายถึงสงคราม และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การดำเนินการทางการเมืองเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีให้เป็นผลดีต่อฝ่ายอาหรับซึ่งดำเนินไปในเมืองหลวงที่สำคัญทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวอชิงตันที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก กรุงมอสโก กรุงปารีส กรุงลอนดอน และกรุงบอนน์ เป็นต้น นับเป็นการประสานงานที่แนบ

เนียนและแยบยลที่สุดที่ประชาชาติอาหรับเคยประสบมา

บทที่ห้า เป็นบทที่น่าสนใจสำหรับนักการทูตและผู้สนใจในการเมืองระหว่างประเทศ ไซกาลพูดถึงเหตุการณ์ “สัญญาณระวังภัยนิวเคลียร์” (Newclear Alert) ซึ่งประธานาธิบดีนิกสันประกาศเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๑๙๗๓ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงหลายแง่มุมของความสัมพันธ์ระหว่างสองอภิมหาอำนาจในการปกป้องผลประโยชน์ของตน และปฏิกิริยาที่มีต่อกันในการเผชิญหน้าอย่างไร ไซกาลเขียนไว้ว่า “ในตะวันออกกลางมีอำนาจท้องถิ่นอยู่ ๒ อำนาจ ที่ไม่สามารถจะตกลงกันได้โดยสันติ (อาหรับหรืออียิปต์ กับอิสราเอล) กับอีก ๒ มหาอำนาจที่ไม่สามารถทำสงครามกันได้ (สหรัฐอเมริกา-สหภาพโซเวียต)” ในระยะแรกสปีทของ Detente ช่วยให้อิสราเอลและสหภาพโซเวียตเข้าใจกันได้ และติดต่อกันแลกเปลี่ยนข่าวสารกันตลอดระยะ ๕-๑๐ วันแรกของสงคราม ตุลาคม ความต้องการที่จะยับยั้งย่นคลายความสัมพันธ์ที่เคียซาเย็นมาตลอดทศวรรษก่อนกระตุ้นให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกัน “จำกัด” ขอบเขตของความขัดแย้งระหว่างอาหรับกับอิสราเอล ความเข้าใจผิดมาเกิดขึ้นเมื่อหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ “การหยุดยิง” ซึ่งถูกยึดเยือกไว้จากเบื้องบน ผ่านองค์การสหประชาชาติเท่านั้น ประธานาธิบดีชาติใดขอ “ผู้สังเกตการณ์” ๗๕ คนผ่านทาง ดร. เกอร์ต วอลด์โฮล์ม เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ เพื่อมาควบคุมการหยุดยิงทางฝ่ายอียิปต์ สหภาพโซเวียตส่งมา ๗๐ คน ทางวอชิงตันคิดว่าเป็น “หน่วยประสานงานล่วงหน้า” ก่อนที่กำลังส่วนใหญ่ของโซเวียตจะเข้าปฏิบัติการ ในตะวันออกกลาง ในขณะเดียวกันทางฝ่ายอิสราเอลละเมิดการหยุดยิงอยู่ตลอดเวลา จนเลขาธิการเบรชเนฟต้องส่งสารผ่าน “สายอันตราย” (Hotline) ไปยังประธานาธิบดีนิกสันว่า “ถ้าหากอิสราเอลไม่เคารพสัญญาหยุดยิง เราคงมาปฏิบัติการร่วมกันเพื่อที่จะบังคับให้มีการหยุดยิง และถ้าจำเป็นเราจำเป็นต้องใช้

กำลังด้วย” นี่คือตัวกันอันสุดท้ายที่กระตุ้นให้ประธานาธิบดีนิกสัน ประกาศภาวะฉุกเฉินระดับ ๓ (Grade 3 emergency) ซึ่งเป็นการกระทำที่เกือบจะมีผลให้โลกทั้งโลกแตกกระจายได้ด้วยสงครามปรมาณูที่ใคร ๆ ไม่ต้องการ

บทที่ ๖ วิเคราะห์ “สงครามตุลาคม” และผลของสงครามในเชิงยุทธวิธีว่ามีลักษณะพิเศษอย่างไร “เป็นสงครามที่เหนือระดับปกติ แต่ต่ำกว่าระดับนิวเคลียร์อาจจะเรียกได้ว่าเป็น สงครามอิเล็กทรอนิกส์ above his conventional level but below the nuclear level : electronic war” เพราะเครื่องไฟฟ้าเข้ามามีบทบาทอย่างสูงยิ่งเป็นครั้งแรกในสงครามสมัยใหม่ ตั้งแต่จรวดนำวิถีไปจนถึงสมองกล (Computers) กำหนดยุทธวิธี เป็นสงครามที่ “จำกัด” (Limited War) ทั้งในเชิงเป้าหมายและระยะเวลาปฏิบัติการ ความสำคัญของการบุกในการเตรียมการเพื่อสงคราม และระหว่างสงคราม และความลับและความประหลาดใจที่จะมีให้แก่ศัตรู เป็นอาวุธที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติการโดยเฉพาะผลทางจิตวิทยาในระยะเริ่มแรก

บทที่ ๗ กล่าวโดยย่อถึง “อาวุธน้ำมัน” ที่พวกอาหรับเพิ่งค้นพบว่ามีอำนาจมหาศาลทั้งในภาวะสันติและฉุกเฉิน ความสามารถที่อียิปต์ซึ่งเป็นประเทศค่อยพัฒนาไม่มีทรัพยากร น้ำมันเป็นของตนเอง) มีในการนำประชากรอาหรับอื่น ๆ เผชิญหน้ากับศัตรู เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าการเมืองในตะวันออกกลาง และเปลี่ยนสถานะภาพของอาหรับในสังคมการเมืองระหว่างประเทศทั้งหมด ผลของการใช้ “อาวุธน้ำมัน” ในตอนหลังสงครามตุลาคมยังมีร่องรอยเหลืออยู่และจะเป็นไฟโปลาสำคัญที่สุดของประชากรอาหรับในอนาคต ไม่เฉพาะการเผชิญหน้ากับอิสราเอล แต่หมายถึงรวมถึงกรณีอื่น ๆ ในองค์การระหว่างประเทศและเวทีการเมืองอื่น ๆ ในขอบข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ไฮกาลเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลมาก สโตล์การเขียนจึงเป็นแบบรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ที่อ่านสนุก เราอารมณ์ชวนให้ติดตาม ขาดหลักการอ้างอิงที่เป็นลักษณะของหนังสือประวัติศาสตร์ วิชาการ แต่ก็ให้ความมั่นใจแก่ผู้อ่านว่าเรื่องราวนี้เป็นความจริงทั้งหมด เพราะผู้เขียนเองเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่สำคัญ ๆ ทุกเรื่อง และบันทึกรายละเอียดไว้อย่างดีมา

สุรินทร์ พิศสุวรรณ

ปรัชญา ๑๐๒ ตรรกวิทยาทั่วไป

กิริติ บุญเจือ,

(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑)

ในขณะที่ข้าพเจ้าอ่านหนังสือของอาจารย์ กิริติ บุญเจือ เล่มนี้ก็รู้สึกทั้งในทักษะทางภาษาของท่านไป ด้วย เพราะดูเหมือนว่า ผู้แต่งจะพยายามแสดงความสามารถด้านนี้อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยบาลี สันสกฤต หรือภาษาละติน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่เป็นศัพท์บัญญัติ ความสามารถในการใช้ภาษาประเภทหลังนี้เองที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญของหนังสือ *ตรรกวิทยาทั่วไป*

การที่อาจารย์กิริติ แปลศัพท์ทางตรรกวิทยาจากภาษาอังกฤษเป็นไทยนั้น แม้ว่าเป็นสิ่งที่น่าชมเชย แต่ก็เห็นได้ว่ามิได้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหนังสือเล่มนี้ได้ดีขึ้นเลย กลับทำให้ยากแก่ความเข้าใจยิ่งขึ้นไปอีก ภาษา สำนวน และคำที่ใช้บางครั้งรู้สึกแปลก ไม่แน่ใจว่าเป็นภาษาที่คนไทยแม้ในแวดวงวิชาการใช้พูดหรือเขียนกันหรือไม่ อาทิ ประโยคที่ว่า “คนทุกคนเป็นมรรไทย” ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีคนที่ทุกคน ภาษาเช่นนี้ แม้จะทราบความหมายของคำ ‘มรรไทย’ ซึ่งแปลว่า “ผู้ที่จะต้องตาย” ก็ตาม เข้าใจว่าอาจารย์กิริติแปลประโยคนี้นมาจากภาษาอังกฤษที่ว่า “All men

are mortal.” ทำไม่จึงไม่แปลว่า “มนุษย์ทุกคนต้องตาย” อธิบายความหมายในแง่ของตรรกวิทยาแล้วเขียนภาษาอังกฤษกำกับไว้ หรือประโยคที่ว่า “เมื่อนมัสมี ๒ สังกัป” (หน้า ๔) คำว่า “มนัส” นั้นอาจารย์กิริติแปลมาจากคำว่า “intellect”

ศัพท์บัญญัติเหล่านี้ ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเครื่องกีดขวางสำคัญในการทำความเข้าใจหนังสือของอาจารย์กิริติเอง นอกจากคำว่า “สังกัป” ที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “apprehension” หรือ “understanding” แล้วยังมีคำอื่น ๆ อีกที่ใช้เช่น จินตภาพ (image), มโนภาพ (concept), นิรนัย (deduction), อุปนัย (induction) คำว่า Syllogism อาจารย์กิริติแปลว่า “รูปนิรนัย” ซึ่งถ้าไม่มีภาษาอังกฤษกำกับไว้ ก็เชื่อเช่นเดียวกันว่า คงไม่มีใครอ่านรู้เรื่องแน่นอน

นอกจากศัพท์บัญญัติแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังใช้ถ้อยคำและสำนวนที่รู้สึกแปลกอยู่หลายตอนด้วยกัน เช่น “เหตุผลอยู่ที่ไหน... อยู่ในดวงสวรรค์หรือ....” (หน้า ๑), “ประสบการณ์เฉพาะหน่วย” (หน้า ๓), “เหตุผลในมนัส” (หน้า ๔)

คำอธิบายความหมาย หรือคำนิยามในบางตอนไม่สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจได้เลย อาทิ อาจารย์กิริติ นิยามคำว่าเทอม (term) ว่า “คือการแสดงออกของสังกัปอย่างตรง ๆ” (หน้า ๔), “การพิสูจน์ คือการอ้างสิ่งที่แน่ใจได้ก่อน (ข้ออ้าง) ไปสนับสนุนเพื่อยืนยันสิ่งที่แน่ใจได้ทีหลัง (ข้อสรุป)” (หน้า ๓), หรือ “ประโยชน์ตรรกวิทยา คือการแสดงออกของการตัดสินใจอย่างตรง ๆ” (หน้า ๑๓), หรือการอธิบายเรื่อง distribution ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ยากนักที่จะทำความเข้าใจ แต่อาจารย์กิริติได้อธิบายเสียจนคุยกไป

ในทำนองเดียวกัน บทที่ว่าด้วยตรรกวิทยาสัญลักษณ์ (symbolic logic) ซึ่งอาจารย์กิริติอ้างว่านำมาจากหนังสือของ Copi นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า ท่านทำให้ยากเสียจนไม่เข้าใจ ฉบับภาษาอังกฤษอ่านเข้าใจกระจ่างกว่ามาก

ส่วนในบทที่เกี่ยวกับ fallacy ซึ่งอาจารย์กิริติแปลว่า “เหตุผลวิบัติ” ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าแปลก่อน

ข้าง “แรงไป” ก็มีคำแปลอยู่หลายตอนที่ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าแปลได้ถูกต้องนัก เช่น “unrepresentative generalization” อาจารย์กิริติ แปลว่า “ไม่ใช่ตัวแทนให้สรุป” ซึ่งอ่านไม่รู้เรื่อง น่าจะแปลเป็นทำนองว่า “ข้อสรุปที่ไม่มีลักษณะเป็นตัวแทน” มากกว่า หรือคำว่า “stereotyping” แปลว่า “อ้างพวก” เป็นการแปลจากเข้าใจความตามความเข้าใจของคนไทย ซึ่งถ้าไม่อธิบายเพิ่มเติมแล้วอาจทำให้เข้าใจไขว้เขวว่าหมายถึง “อ้างพรรคอ้างพวก” ก็ได้ ซึ่งไม่ใช่ความหมายที่อาจารย์กิริติหมายถึง

คำว่า “oversimplification” อาจารย์กิริติแปลว่า “ครอบจักรวาล” ซึ่งน่าจะผิดถูกต้อง เพราะคำว่า “ครอบจักรวาล” ถ้าจะมีคำใกล้เคียงน่าจะเป็นคำว่า generalize มากกว่าคำว่า “oversimplification” น่าจะมีความหมายว่า การมองปัญหาหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อนเข้าใจยากอย่างตื้น ๆ และคง่ายเกินไปกว่าที่เป็นจริง

เช่นเดียวกัน คำว่า ad hominem หรือ personal attack นั้นอาจารย์กิริติแปลว่า “ศอกกลับ” ซึ่งไม่ใช่ความหมายที่แท้จริง คำนี้หมายถึง กรณีที่ฝ่ายหนึ่งเถียงสู่เหตุผลของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ หรือเกิดความไม่พอใจเหตุผลของอีกฝ่ายหนึ่ง แทนที่จะใช้เหตุผลโต้ตอบกลับหันไปใช้วิธีการโจมตีเรื่องส่วนตัวหรือความประพฤติซึ่งไม่เกี่ยวข้อง “การศอกกลับ” ในความเข้าใจของข้าพเจ้าอาจจะใช้ได้ทั้งในกรณีที่ใช้หลักการโต้เถียงอันสมเหตุผล

อย่างไรก็ตาม จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นใจผู้แต่งที่ต้องประสบกับปัญหาเรื่องศัพท์เฉพาะของวิชานี้ และที่ควรการอธิบายความหมายและใช้คำที่แน่นอน ซึ่งในหลายกรณีผู้แต่งดูเหมือนจะพยายามมากเกินไปจนทำให้หนังสือซึ่งหวังจะใช้เป็นพื้นฐานของวิชานี้ต้องประสบกับปัญหาในอันที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจ กระจ่าง ไม่ใช่ วิชา ในแง่นี้ข้าพเจ้าคิดว่า ในการสอนวิชาตรรกวิทยา ถ้าให้นักศึกษาอ่านจากตำราเบื้องต้นภาษาอังกฤษที่อาจารย์กิริติอ้างไว้ใน

บรรณานุกรมท้ายหนังสือคงจะได้ผลมากกว่า ข้าพเจ้าได้สอบถามนักศึกษาที่ใช้หนังสือของอาจารย์กิริติกุหลายคน ซึ่งก็ให้ความเห็นว่า ภาษาเขียนเข้าใจยาก นักศึกษาผู้หนึ่งบอกกับข้าพเจ้าว่า เพื่อนของเขาสอบตกวิชานี้ไปหลายคนเพราะเหตุนี้

ผู้ที่อ่านหนังสือของอาจารย์กิริติอาจจะต้องรู้สึกท้อแท้ในข้อนี้ อาจารย์กิริติอาจเห็นว่า เนื่องจากผู้ที่ใช้นี้หนังสือส่วนใหญ่ของท่านได้แก่ “เพื่อนครู” และนักศึกษาในวิทยาลัยครู ซึ่งคงจะชินหูกับใช้ศัพท์บัญญัติที่ท่านนำมาใช้เหล่านี้ ท่านจึงไม่ห่วงว่า ผู้อ่านจะไม่เข้าใจหนังสือของท่าน แต่ด้านนักศึกษาหรือผู้สอนวิชาตรรกวิทยาไม่คุ้นเคยกับศัพท์ประเภทนี้ แต่ต้องการหาหนังสือภาษาไทยให้นักศึกษาอ่าน ก็คงต้องผิดหวังอย่างมาก ข้าพเจ้าเคยสอนวิชาตรรกวิทยาอยู่ระยะหนึ่งหลายปีมาแล้ว หลังจากอ่านหนังสือของอาจารย์กิริติจบ ก็เกิดความรู้สึกว่า ถ้าข้าพเจ้าต้องกลับมาสอนวิชานี้อีก คงไม่ยอมใช้เป็นตำราหลักอย่างแน่นอน อย่างนี้ก็คงใช้ประกอบการอ่านสำหรับนักศึกษาที่เห็นว่าตำราภาษาอังกฤษง่าย ๆ ก็ยังยากกว่า ศัพท์บัญญัติสำนวนและภาษา และคำอธิบายในหนังสือเล่มนี้ของอาจารย์กิริติ

แต่ถึงแม้ว่า ข้าพเจ้าจะยังไม่ค่อยพอใจกับหนังสือเล่มนี้นัก ก็ต้องขอยกย่องความพยายามของอาจารย์กิริติที่ได้เขียนตำราวิชาตรรกวิทยานี้ขึ้นมาเพื่อสอนให้นักศึกษาของเราได้เข้าใจหลักการการใช้เหตุผล เพราะจะได้เห็นได้ในปัจจุบันจากการทบทวนข้อสอบ และ

การถกเถียงของนักศึกษาเป็นจำนวนมากว่า ยังขาดหลักการของการใช้เหตุผลอยู่อีกมาก

ข้อดีของหนังสือเล่มนี้ก็มีอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น การแบ่งบทสั้น ๆ ทำให้อ่านไม่น่าเบื่อ เข้าใจได้ตามลำดับขั้นตอน มีแบบฝึกหัดให้มากพอสมควร แต่ที่น่าเสียดายที่ไม่มีการเฉลยเอาไว้ด้วย หนังสือเล่มนี้ครอบคลุมหลักใหญ่ ๆ ทั่วไปของวิชาตรรกวิทยาเบื้องต้นได้ดี การใช้รูปประกอบช่วยในการทำความเข้าใจได้มาก ดังเช่นในบทที่ ๖ ซึ่งอธิบายเรื่อง Euler's Circles. ตัวอย่างที่ยกมาประกอบการอธิบายก็มีจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งในหลายตอนก็ทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

อาจารย์กิริติได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า ภาษาที่คนพูดกันตามปกติอาจไม่เข้าหลักเกณฑ์การใช้เหตุผล ซึ่งเป็นความจริงที่เราประสบอยู่ แต่ข้าพเจ้ายิ่งนึกต่อไปอีกว่า ถ้าอาจารย์กิริติจะช่วยให้คนอ่านหนังสือของท่านสามารถใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย พร้อมทั้งถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของวิชาตรรกวิทยาพร้อมกันไปด้วย ก็จะเป็นการดียิ่ง อาจารย์กิริติควรจะคำนึงถึงคัวว่าการถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาที่คนฟังเข้าใจได้ยาก ถึงแม้ว่าความคิดดังกล่าวจะมีน้ำหนักของเหตุผลมากก็ตาม ก็ยังมีประโยชน์อันใดไม่ โดยเฉพาะถ้าถ่ายทอดออกมาในลักษณะภาษาที่อาจารย์กิริติใช้ในการเขียนหนังสือเล่มนี้แล้ว คืออาจบอกอาจารย์ได้แต่เพียงว่า “มันดีของคนที่เป็นมรวไทยอย่างข้าพเจ้าคงไม่อาจมีสังกัปกับเขาได้แน่!”

มนตรี เชนวิทย์การ